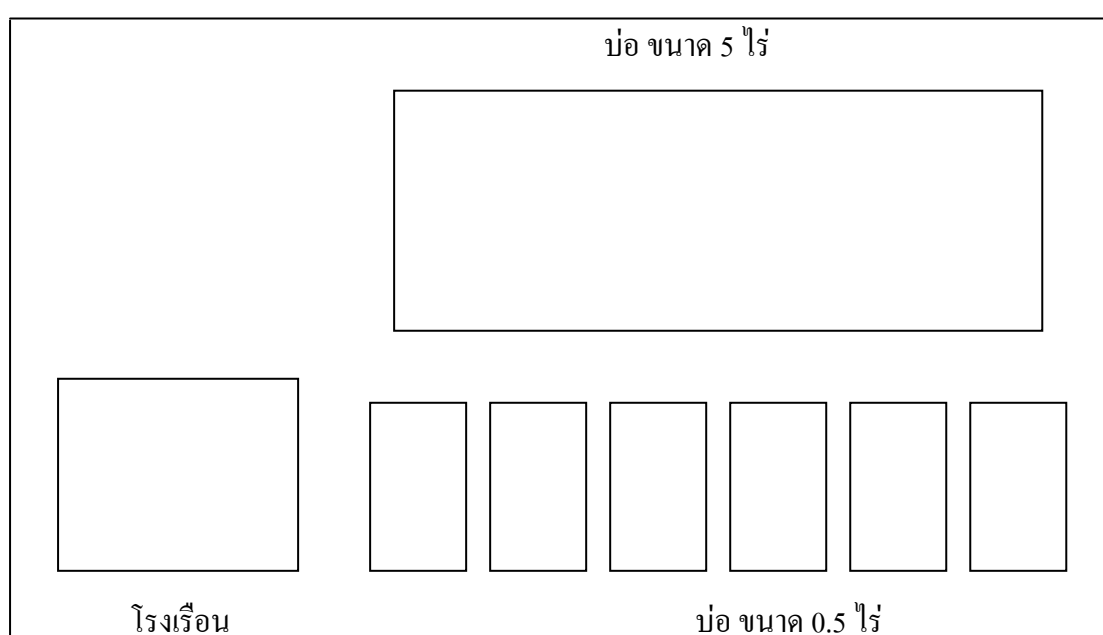

ข้อมูลทั่วไปเกี่ยวกับการผลิตและการตลาดปลาช่อนแบบที่ 1 ปลาเลียง

ข้อมูลทั่วไปเกี่ยวกับการผลิตและการตลาดปลาช่อนนี้ได้จากการสัมภาษณ์เกษตรกรตัวอย่างผู้เลี้ยงปลาช่อนแบบที่ 1 คือเลี้ยงตั้งแต่ปลาปอกจนจับขาย ที่มีพื้นที่ทั้งหมดในการเลี้ยงปลา 10 ไร่ โดยแบ่งเป็น โรงเรือน และบ่อเลี้ยงปลาช่อนจำนวน 6 บ่อ พื้นที่ 3 ไร่ ปลาเบญจพรรณ 1 บ่อ พื้นที่ 5 ไร่ ทั้งหมด 15 ราย ในพื้นที่อำเภอสองพี่น้อง จังหวัดสุพรรณบุรี โดยมีลักษณะการวางบ่อดังภาพที่

1

ภาพที่ 1 ผังการวางบ่อเลี้ยงปลา

การผลิตปลาช่อนแบบที่ 1 ปลาเลียง

ในการเลี้ยงปลาช่อนแบบที่ 1 ปลาเลียง เกษตรกรจะมีบ่อเลี้ยงปลาช่อน 6 บ่อและบ่อปลาเบญจพรรณ 1 บ่อโดยทั่วไปจะมีวิธีการและขั้นตอนการผลิต ดังนี้

การเลือกสถานที่สร้างบ่อเลี้ยงปลา

การเลือกสถานที่ที่มีความสำคัญต่อการเลี้ยงปลา ดังนั้นเมื่อจะขุดบ่อเลี้ยงปลาควรเลือกสถานที่โดยพิจารณาจากปัจจัยต่างๆ ดังต่อไปนี้

สภาพพื้นที่ควรเป็นที่ราบ โดยมีการทำขอบบ่อดินขึ้นเพื่อเก็บกักน้ำไว้ได้ระดับที่ต้องการ และน้ำไม่สามารถท่วมถึงได้ ไม่ควรเป็นที่ดอนมากเกินไปหรือเป็นที่ลุ่มจนน้ำท่วมถึง คุณสมบัติของดินควรเป็นดินเหนียวหรือดินเหนียวปนทรายเพราะสามารถเก็บกักน้ำได้ดี โดยเฉพาะดินที่ใช้ทำคันบ่อต้องอาศัยความแข็งแรงทนอยู่มาก ใช้ดินเหนียวเป็นการเหมาะสมที่สุด ควรเลือกสถานที่ซึ่งอยู่ใกล้แหล่งน้ำจืด เช่น แม่น้ำ ลำคลอง ที่มีน้ำสะอาดและสามารถใช้น้ำได้ตลอดทั้งปี หากน้ำไม่สะอาดจะทำให้ปลาไม่โตเท่าที่ควรและมีอัตราการรอดต่ำ อยู่ใกล้ทางคมนาคมที่มียานพาหนะผ่านไปมาได้สะดวก

การสร้างบ่อเลี้ยงปลาช่อน

การขุดบ่อควรที่จะวัดและวางแผนรูปบ่อให้ดีกว่าก่อน เพื่อไม่ต้องตัดแปลงให้เป็นการสิ้นเปลือง ในภายหลัง บ่อที่จะขุดต้องอยู่ใกล้ทางน้ำหรือใกล้แหล่งน้ำ

ลักษณะของบ่อที่ใช้เลี้ยงปลาช่อนนิยมทำเป็นรูปสี่เหลี่ยมผืนผ้า ขนาดของบ่อที่เหมาะสมไม่ควรต่ำกว่า 0.5 ไร่ ความสูงของคันบ่อแล้วแต่ความจำเป็นที่จะใช้ป้องกันน้ำท่วมในฤดูน้ำ แต่โดยปกติจะไม่เกิน 1 เมตร คันบ่อควรกว้างอย่างน้อย 1.5 เมตร เพื่อให้มีเนื้อที่สำหรับปฏิบัติงาน ความกว้างและความยาวขึ้นอยู่กับสถานที่ คันบ่อจะทำทั้งสี่ด้านของบ่อและทำเชิงลาดเพื่อช่วยให้ดินเกาะตัวอยู่ในรูปลักษณะไม่พังทลายง่าย

การสร้างบ่อปลาเบญจพรรณ

ลักษณะของบ่อที่ใช้เลี้ยงปลาเบญจพรรณนิยมทำเป็นรูปสี่เหลี่ยมผืนผ้า ขนาดของบ่อ 5 ไร่ ลึกประมาณ 2 เมตร คันบ่อควรกว้างอย่างน้อย 1.5 เมตร เพื่อให้มีเนื้อที่สำหรับปฏิบัติงาน ความกว้างและความยาวขึ้นอยู่กับสถานที่

การเตรียมบ่อเลี้ยงปลาช่อน

เมื่อเตรียมบ่อใหม่ควรใส่ปูนขาวในบ่อ ปริมาณปูนขาวที่ใช้ใส่บ่อชุดใหม่โดยทั่วไปประมาณ 1 กิโลกรัมต่อเนื้อที่ 10 ตารางเมตรจากนั้นตากบ่อทิ้งไว้ประมาณ 5-10 วัน แล้วปล่อยน้ำเข้าบ่อให้ได้ความลึกไม่น้อยกว่า 80-100 เซนติเมตร จึงปล่อยปลาลงเลี้ยง

สำหรับบ่อเก่าอาจมีพันธุ์ไม้น้ำต่างๆ ขึ้นอยู่ควรกำจัดพันธุ์ไม้น้ำที่มีอยู่ในบ่อออกให้หมด เพราะการเลี้ยงปลาช่อนไม่จำเป็นต้องมีพันธุ์ไม้น้ำอยู่ในบ่อ หลังจากนั้นระบายน้ำเก่าออกแล้วทำการลอกเลนออกให้มากที่สุดและตกแต่งบ่อเล็กน้อย จึงใส่ปูนขาวลงบ่อในอัตรา 50 กิโลกรัมต่อไร่ โดยโรยให้ทั่วบ่อเพื่อฆ่าเชื้อโรคที่เป็นอันตรายต่อปลาและทำปฏิกิริยากับก๊าซต่างๆในดิน ตากแดดทิ้งไว้ประมาณ 5-10 วัน แล้วจึงเติมน้ำให้ได้ความลึกไม่น้อยกว่า 100 เซนติเมตร จึงนำปลามาปล่อยเลี้ยง

การเตรียมบ่อปลาเบญจพรรณ

ในการเตรียมบ่อปลาเบญจพรรณทางเกษตรกรจะปฏิบัติเช่นเดียวกับการเตรียมบ่อเพื่อที่จะเลี้ยงปลาช่อน โดยมีการเตรียมการดังนี้

เมื่อเตรียมบ่อใหม่ควรใส่ปูนขาวในบ่อ ปริมาณปูนขาวที่ใช้ใส่บ่อชุดใหม่โดยทั่วไปประมาณ 1 กิโลกรัมต่อเนื้อที่ 10 ตารางเมตรจากนั้นตากบ่อทิ้งไว้ประมาณ 5-10 วัน แล้วปล่อยน้ำเข้าบ่อให้ได้ความลึกไม่น้อยกว่า 100 เซนติเมตร จึงปล่อยปลาลงเลี้ยง

สำหรับบ่อเก่าอาจมีพันธุ์ไม้น้ำต่างๆ ขึ้นอยู่ไม่จำเป็นต้องกำจัดให้หมดเหมือนบ่อเลี้ยงปลาช่อน เพราะการเลี้ยงปลาเบญจพรรณจำเป็นต้องมีพันธุ์ไม้น้ำอยู่ในบ่อ เนื่องจากจะช่วยให้ช่วยในการบำบัดน้ำและเป็นอาหารปลาในบ่อ หลังจากระบายน้ำเก่าออกแล้วทำการลอกเลนออกให้มากที่สุดและตกแต่งบ่อเล็กน้อย จึงใส่ปูนขาวลงบ่อในอัตรา 50 กิโลกรัมต่อไร่ โดยโรยให้ทั่วบ่อเพื่อฆ่าเชื้อโรคที่เป็นอันตรายต่อปลาและทำปฏิกิริยากับก๊าซต่างๆในดิน ตากแดดทิ้งไว้ประมาณ 5-10 วัน แล้วจึงเติมน้ำให้ได้ความลึกไม่น้อยกว่า 100 เซนติเมตร จึงนำปลามาปล่อยเลี้ยง

การปล่อยและอัตราการปล่อย

การปล่อยปลาควรนำถุงที่บรรจุลูกปลาแช่ลงในบ่อที่จะปล่อยอย่างน้อย 15 นาที เพื่อให้ น้ำในถุงนั้นมีอุณหภูมิใกล้เคียงกับน้ำที่จะปล่อย เปิดถุงให้อาบน้ำภายนอกค่อยๆ เข้าไปในถุงประมาณ 5 นาที เพื่อช่วยให้ปลาในถุงสามารถปรับตัวเข้ากับอุณหภูมิของน้ำภายนอก หากปล่อยลูก

ปลาพันธุ์โดยไม่ได้ปรับอุณหภูมิก่อน จะทำให้ลูกปลาเกิดอาการช็อคได้ เนื่องจากลูกปลาไม่สามารถปรับตัวอย่างทันทีทันใดได้

อัตราการปล่อยปลาช่อนลงเลี้ยงในบ่อที่นิยมทำกัน โดยปล่อยปลาป๋อกลงบ่อเลี้ยงในอัตรา 350 กิโลกรัมหรือ 24,500 ตัว/บ่อ บ่อละ 0.5 ไร่ โดยใช้เวลาในการเลี้ยงประมาณ 5 เดือน การปล่อยปลาลงเลี้ยงนั้นต้องมีขนาดที่ใกล้เคียงกัน ไม่ควรปล่อยปลาเล็กรวมกับปลาโตเนื่องจากปลาช่อนมีนิสัยกินกันเองโดยปลาตัวใหญ่จะกินปลาเล็ก หรืออาจทำร้ายกันจนเกิดบาดแผล ซึ่งจะมีปัญหาเรื้อโรคตามมาภายหลัง

อัตราการปล่อยปลาลงในบ่อปลาเบญจพรรณที่นิยมทำกัน โดยปล่อยปลาลงบ่อในอัตรา 200,000 ตัว/บ่อ บ่อละ 5 ไร่ โดยใช้ระยะเวลาในการเลี้ยงประมาณ 12 เดือน

การเลี้ยงและการให้อาหาร

ปลาช่อนเป็นปลาที่ชอบกินสัตว์มีชีวิต แต่ก็สามารถฝึกให้กินอาหารผสมได้ ส่วนผสมขออาหารปลาช่อนได้แก่ ปลาเป็ดนำมาผสมคลุกกับรำละเอียดในอัตรา ปลาเป็ด 100 กิโลกรัม / รำละเอียด 40 กิโลกรัม การบดอาหารใช้เครื่องบดหรือมีดสับ แต่ต้องให้อาหารเล็กกว่าขนาดของปากปลาช่อนเพื่อให้ปลากินได้สะดวก วิธีการให้อาหารควรทำเป็นอาหารหรือตะแกรงวางอาหารหลายจุดรอบบ่อ การให้อาหารปลาเล็กจะให้ตะแกรงต่ำกว่าระดับน้ำเพียงเล็กน้อย ส่วนปลาใหญ่จะให้ตะแกรงอาหารต่ำลงไปอีกประมาณ 30 เซนติเมตรเนื่องจากปลาใหญ่ตกใจง่ายจะไม่ขึ้นมากินอาหาร เมื่อนำอาหารมาให้ปลากินหากเหลือเล็กน้อยแสดงว่าปลากินอิ่ม ถ้าหมดแสดงว่ายังไม่พอสั่งเพิ่มอีก การให้อาหารนั้นต้องให้อย่างเพียงพอไม่เช่นนั้นปลาจะทำร้ายกันเอง และให้อาหารวันละ 3 ครั้ง โดยปกติจะให้เช้า บ่ายและเย็น แต่อย่างไรก็ตามจะต้องสังเกตการกินอาหารของปลาในแต่ละวันด้วย

ส่วนในบ่อปลาเบญจพรรณนั้นในการเลี้ยงจะไม่มีอาหารที่ให้เป็นประจำเหมือนการเลี้ยงปลาช่อน ปลาที่อยู่ในบ่อจะได้รับอาหารจากเศษอาหารต่าง เศษอาหารที่เหลือจากการเลี้ยงปลาช่อน และสิ่งปฏิกูลที่อยู่ในน้ำที่ถ่ายมาจากบ่อเลี้ยงปลาช่อน

น้ำในบ่อเลี้ยงปลา

น้ำในบ่อเลี้ยงปลาควรรักษาให้อยู่ในระดับสม่ำเสมออยู่ตลอดเวลา การรั่วซึมของน้ำหรือจากการระเหยของการแผ่ผาของดวงอาทิตย์ ทำให้ระดับน้ำในบ่อเลี้ยงปลามีน้อยเกินไปจะเป็นอันตรายต่อปลา ดังนั้นจำเป็นที่จะต้องเติมน้ำในบ่อให้คงที่อยู่เสมอ

การถ่ายน้ำในบ่อจำเป็นมากสำหรับการเลี้ยงปลาช่อน เนื่องจากอาหารที่ใส่เลี้ยงปลาช่อนเป็นเนื้อสัตว์ จึงเน่าเสียได้ง่าย หากไม่ได้เปลี่ยนน้ำในบ่อ ปลาอาจเกิดโรคได้ง่าย บ่อเลี้ยงปลาช่อนควรได้มีการเติมน้ำหรือถ่ายเทน้ำเพื่อควบคุมให้น้ำมีคุณสมบัติที่ดีอยู่เสมอ เมื่อเห็นว่าน้ำในบ่อเป็นตะกอนแขวนลอย มีกลิ่นเหม็น น้ำมีสีขุ่นหรือเป็นโคลนควรรีบถ่ายน้ำทันที โดยการถ่ายน้ำที่เริ่มเสียไปที่บ่อปลาเบญจพรรณ ให้ปลาในบ่อปลาเบญจพรรณกินเศษอาหารและสิ่งปฏิกูลต่างๆ ที่ไปกับน้ำ เนื่องจากบ่อปลาเบญจพรรณจะมีหน้าที่ในการปรับสภาพน้ำให้ดีขึ้นก่อนที่จะปล่อยลงกลับสู่แหล่งน้ำอีกครั้ง

การจับและการลำเลียง

หลังจากได้รับการเลี้ยงในระยะเวลาประมาณ 5 เดือน โดยเลี้ยงแบบที่ 1 คือจาก ปลาป๋อกเป็นปลาเลี้ยง จะมีน้ำหนักโดยเฉลี่ยตัวละ 0.6 กิโลกรัมหรือประมาณ 2 ตัว/กิโลกรัม ซึ่งเป็นขนาดที่สามารถจับขึ้นมาจำหน่ายได้ ปลาช่อนเป็นปลาที่ชอบมุดดินโคลน ดังนั้นเมื่อจับต้องสูบน้ำออกประมาณ 2 ใน 3 ของน้ำทั้งหมด แล้วใช้อวนจับปลาช่อนในบ่อ ออกประมาณ 2 ใน 3 ของน้ำทั้งหมด เมื่อประมาณว่าปลาช่อนในบ่อเหลืออยู่น้อยมากแล้วจึงสูบน้ำจนแห้งแล้วจับปลาให้หมด การจับปลาช่อนในช่วงหลังนี้อาจต้องใช้ระยะเวลานานพอสมควร เพราะอาจมีปลาช่อนตัวอยู่ในโคลนจะต้องจับอย่างระเอียด

ก่อนจับปลาช่อนควรงดการให้อาหารประมาณ 1 วันเพราะจะทำให้ปลาไม่ตายในขณะลำเลียง หลังจากจับขึ้นมาแล้วใช้น้ำล้างตัวปลาจนหมดโคลน แล้วบรรจุในถังไม้บุสังกะสีถังละประมาณ 50 กิโลกรัม ทั้งนี้โดยส่วนมากแล้วผู้ซื้อจะเป็นผู้จัดการในส่วนบรรจุ

โรคและศัตรูของปลาช่อน

ในการเลี้ยงปลาช่อนของเกษตรกรตัวอย่างนี้ส่วนมากไม่ค่อยมีโรคเข้าทำลายให้เห็นมากนัก ส่วนที่พบคือโรคพยาธิทำให้ปลาอ่อนแอหรือเป็นบาดแผล โดยเกษตรกรจะใช้ ยาออกซิเบคผสมในอาหารโดยจะใช้วันละ 1 ครั้ง ศัตรูของปลาช่อนที่พบคือตะกวดซึ่งจะมากินปลาในบ่อ ทางเกษตรกรจะใช้ยาเบื่อหรือใช้ปืนลูกกระดิง

ส่วนมากแล้วในปัจจุบันเกษตรกรมักไม่ค่อยประสบปัญหาในเรื่องนี้ เนื่องจากจะมีการดูแลอย่างดีตั้งแต่เริ่มเลี้ยง จะมีปัญหาบ้างในเรื่องน้ำที่ใช้เลี้ยงเนื่องจากผู้เลี้ยงปลาช่อนแต่ละรายนั้นจะมีบ่อเลี้ยงใกล้ๆ กันมาก

การตลาดปลาช่อน

จากการสำรวจพบว่า เมื่อปลาช่อนมีขนาด 0.7-1 กิโลกรัม และขนาดเล็กลงมาอีกคือขนาดประมาณ 2 ตัว/กิโลกรัมแต่ต้องไม่น้อยกว่าตัวละ 0.5 กิโลกรัม ซึ่งเป็นขนาดที่ได้ตามความต้องการของตลาด ขนาดน้อยกว่า 0.5 กิโลกรัม/ตัวจะเป็นปลาดกขนาด และปลาตาบหรือปลาหลดเป็นปลาที่ไม่เจริญเติบโตตามปกติมีลักษณะแคระแกร็น หัวโต ตัวลีบ ส่วนมากที่พบจะมีขนาด 5-7 ตัว ต่อ 1 กิโลกรัม เกษตรกรผู้เลี้ยงปลาช่อนจะขายที่บ่อโดยมีพ่อค้ามารับซื้อ ซึ่งพ่อค้าคนกลางที่จะมารับซื้อนั้นจะเป็นพ่อค้าคนกลางที่เกษตรกรได้ทำการตกลงไว้เป็นที่แน่นอนแล้วว่าจะขายผลผลิตให้ โดยปกติแล้วเมื่อปลาได้ขนาดตามที่ตลาดต้องการเกษตรกรก็จะติดต่อขายทันทีและพ่อค้าคนกลางก็จะเข้ามาดูแล้วนัดวันที่จะจับปลา

ปัญหาและอุปสรรคด้านการผลิตและการตลาดปลาช่อน

ปัญหาและอุปสรรคที่เกษตรกรกลุ่มตัวอย่างผู้เลี้ยงปลาช่อนทั้ง 15 ราย ประสบจากการเลี้ยงปลาช่อนสามารถแบ่งปัญหาออกได้เป็น 2 ประเด็นปัญหาใหญ่ คือ ปัญหาด้านการผลิตและการตลาด

ปัญหาและอุปสรรคด้านการผลิตปลาช่อน

ปัญหาราคาอาหารที่ใช้ในการเลี้ยงปลาช่อนมีราคาสูง ซึ่งจากการสำรวจพบว่าเกษตรกรผู้เลี้ยงปลาช่อนทั้งหมด หรือร้อยละ 100 ประสบปัญหานี้โดยเฉพาะอย่างยิ่งราคา ปลาเปิด และรำละเอียด ซึ่งถือได้ว่าเป็นปัจจัยหลักในการเลี้ยงปลาช่อน โดยเกษตรกรกลุ่มตัวอย่างได้จัดหาปัจจัยมา

ผลิตมาจากพ่อค้าในพื้นที่ เนื่องจากข้อจำกัดในการขนส่งซึ่งเป็นปัญหาของเกษตรกรผู้เลี้ยงปลาช่อน จึงจำเป็นต้องพึ่งพ่อค้า

ปัญหาและอุปสรรคด้านการตลาดปลาช่อน

ปัญหาและอุปสรรคด้านการตลาดที่เกษตรกรกลุ่มตัวอย่างผู้เลี้ยงปลาช่อนทั้ง 15 ราย ประสบจากการเลี้ยงปลาช่อน คือ ราคาของปลาช่อนที่จัดจำหน่ายเนื่องจากเกษตรกรทั้งหมด หรือ ร้อยละ 100 จำหน่ายให้กับพ่อค้าคนกลางซึ่งเป็นพ่อค้าในท้องถิ่น และพ่อค้าคนกลางเป็นผู้กำหนด ราคา ราคาไม่แน่นอนเนื่องจากพ่อค้าเป็นผู้กำหนด และในบางครั้งมีเกษตรกรต้องการจำหน่ายเป็น จำนวนหลายรายและในปริมาณที่มากทำให้ราคาที่จำหน่ายในช่วงนั้นลดลง ทางเกษตรกรผู้เลี้ยง ปลาช่อนจำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องจำหน่ายปลาช่อนออกไป เพราะไม่สามารถแบกรับค่าอาหารในการ เลี้ยงปลาช่อน

ข้อมูลทั่วไปเกี่ยวกับการผลิตและการตลาดปลาช่อนแบบที่ 2 อนุบาล-ปลาเลี้ยง

ข้อมูลทั่วไปเกี่ยวกับการผลิตและการตลาดปลาช่อนนี้ได้จากการสัมภาษณ์เกษตรกร ตัวอย่างผู้เลี้ยงปลาช่อนแบบที่ 2 อนุบาล-ปลาเลี้ยง คือเลี้ยงตั้งแต่ลูกครอกจนโตขนาดปลาปอกแล้ว เลี้ยงต่อจนจับขาย ที่มีพื้นที่ทั้งหมดในการเลี้ยงปลา 10 ไร่ โดยแบ่งเป็น โดยแบ่งเป็น โรงเรือน และ บ่ออนุบาลปลาช่อนจำนวน 1 บ่อ พื้นที่ 0.5 ไร่ บ่อเลี้ยงปลาช่อน จำนวน 5 บ่อพื้นที่ 2.5 ไร่ บ่อปลา เบลูจพรรณ พื้นที่ 5 ไร่ ทั้งหมด 15 ราย ในพื้นที่อำเภอสองพี่น้อง จังหวัดสุพรรณบุรี ลักษณะการ วางบ่อจะเหมือนกับการวางบ่อการเลี้ยงปลาช่อนแบบที่ 1 ปลาเลี้ยง โดยบ่อที่ใกล้กับโรงบดอาหาร จะเป็นบ่ออนุบาล จำนวน 1 บ่อ

การผลิตปลาช่อนแบบที่ 2 อนุบาล-ปลาเลี้ยง

ในการเลี้ยงปลาช่อนแบบที่ 2 อนุบาล-ปลาเลี้ยงนั้นโดยทั่วไปเกษตรกรจะมีบ่ออนุบาล 1 บ่อ บ่อละ บ่อปลาเลี้ยง 5 บ่อ และบ่อปลาเบลูจพรรณ 1 บ่อ มีวิธีการและขั้นตอนการผลิต ดังนี้

การเลือกสถานที่สร้างบ่อเลี้ยงปลา

การเลือกสถานที่ที่มีความสำคัญต่อการเลี้ยงปลา ดังนั้นเมื่อจะขุดบ่อเลี้ยงปลาควรเลือกสถานที่โดยพิจารณาจากปัจจัยต่างๆ ดังต่อไปนี้

สภาพพื้นที่ควรเป็นที่ราบ โดยมีการทำขอบบ่อดินขึ้นเพื่อเก็บกักน้ำไว้ได้ระดับที่ต้องการ และน้ำไม่สามารถท่วมถึงได้ ไม่ควรเป็นที่ดอนมากเกินไปหรือเป็นที่ลุ่มจนน้ำท่วมถึง คุณสมบัติของดินควรเป็นดินเหนียวหรือดินเหนียวปนทรายเพราะสามารถเก็บกักน้ำได้ดี โดยเฉพาะดินที่ใช้ทำคันบ่อต้องอาศัยความแข็งแรงทนอยู่มาก ใช้ดินเหนียวเป็นการเหมาะสมที่สุด ควรเลือกสถานที่ซึ่งอยู่ใกล้แหล่งน้ำจืด เช่น แม่น้ำ ลำคลอง ที่มีน้ำสะอาดและสามารถใช้น้ำได้ตลอดทั้งปี หากน้ำไม่สะอาดจะทำให้ปลาไม่โตเท่าที่ควรและมีอัตราการรอดต่ำ อยู่ใกล้ทางคมนาคมที่มียานพาหนะผ่านไปมาได้สะดวก

การสร้างบ่อเลี้ยงปลาช่อน

การขุดบ่อควรที่จะวัดและวางผังรูปบ่อให้ดีกว่า ก่อน เพื่อไม่ต้องตัดแปลงให้เป็นการสิ้นเปลือง ในภายหลัง บ่อที่จะขุดต้องอยู่ใกล้ทางน้ำหรือใกล้แหล่งน้ำ

ลักษณะของบ่ออนุบาลและบ่อที่ใช้เลี้ยงปลาช่อนนิยมทำเป็นรูปสี่เหลี่ยมผืนผ้า ขนาดของบ่อที่เหมาะสมไม่ควรต่ำกว่า 0.5 ไร่ ความสูงของคันบ่อแล้วแต่ความจำเป็นที่จะใช้ป้องกันน้ำท่วมในฤดูน้ำ แต่โดยปกติจะไม่เกิน 1 เมตร คันบ่อควรกว้างอย่างน้อย 1.5 เมตร เพื่อให้มีเนื้อที่สำหรับปฏิบัติงาน ความกว้างและความยาวขึ้นอยู่กับสถานที่ คันบ่อจะทำทั้งสี่ด้านของบ่อและทำเชิงลาดเพื่อช่วยให้ดินเกาะตัวอยู่ในรูปลักษณะไม่พังทลายง่าย

การสร้างบ่อปลาเบญจพรรณ

ลักษณะของบ่อที่ใช้เลี้ยงปลาเบญจพรรณนิยมทำเป็นรูปสี่เหลี่ยมผืนผ้า ขนาดของบ่อ 5 ไร่ ลึกประมาณ 2 เมตร คันบ่อควรกว้างอย่างน้อย 1.5 เมตร เพื่อให้มีเนื้อที่สำหรับปฏิบัติงาน ความกว้างและความยาวขึ้นอยู่กับสถานที่

การเตรียมบ่อเลี้ยงปลาช่อน

ในการเตรียมบ่อปลาช่อนทั้งบ่ออนุบาลและบ่อปลาเลี้ยงมีวิธีปฏิบัติที่เหมือนกัน เมื่อเตรียมบ่อใหม่ควรใส่ปูนขาวในบ่อ ปริมาณปูนขาวที่ใช้ใส่บ่อชุดใหม่โดยทั่วไปประมาณ 1 กิโลกรัมต่อเนื้อที่ 10 ตารางเมตรจากนั้นตากบ่อทิ้งไว้ประมาณ 5-10 วัน แล้วปล่อยน้ำเข้าบ่อให้ได้ความลึกไม่น้อยกว่า 80-100 เซนติเมตร จึงปล่อยปลาลงเลี้ยง

สำหรับบ่อเก่าอาจมีพันธุ์ไม้น้ำต่างๆ ขึ้นอยู่ควรกำจัดพันธุ์ไม้น้ำที่มีอยู่ในบ่อออกให้หมด เพราะการเลี้ยงปลาช่อนไม่จำเป็นต้องมีพันธุ์ไม้น้ำอยู่ในบ่อ หลังจากนั้นระบายน้ำเก่าออกแล้วทำการลอกเลนออกให้มากที่สุดและตกแต่งบ่อเล็กน้อย จึงใส่ปูนขาวลงบ่อในอัตรา 50 กิโลกรัมต่อไร่ โดยโรยให้ทั่วบ่อเพื่อฆ่าเชื้อโรคที่เป็นอันตรายต่อปลาและทำปฏิกิริยากับก๊าซต่างๆในดิน ตากแดดทิ้งไว้ประมาณ 5-10 วัน แล้วจึงเติมน้ำให้ได้ความลึกไม่น้อยกว่า 100 เซนติเมตร จึงนำปลามาปล่อยเลี้ยง

การเตรียมบ่อปลาเบญจพรรณ

ในการเตรียมบ่อปลาเบญจพรรณทางเกษตรกรจะปฏิบัติเช่นเดียวกับการเตรียมบ่อเพื่อที่จะเลี้ยงปลาช่อน โดยมีการเตรียมการดังนี้

เมื่อเตรียมบ่อใหม่ควรใส่ปูนขาวในบ่อ ปริมาณปูนขาวที่ใช้ใส่บ่อชุดใหม่โดยทั่วไปประมาณ 1 กิโลกรัมต่อเนื้อที่ 10 ตารางเมตรจากนั้นตากบ่อทิ้งไว้ประมาณ 5-10 วัน แล้วปล่อยน้ำเข้าบ่อให้ได้ความลึกไม่น้อยกว่า 100 เซนติเมตร จึงปล่อยปลาลงเลี้ยง

สำหรับบ่อเก่าอาจมีพันธุ์ไม้น้ำต่างๆ ขึ้นอยู่ไม่จำเป็นต้องกำจัดให้หมดเหมือนบ่อเลี้ยงปลาช่อน เพราะการเลี้ยงปลาเบญจพรรณจำเป็นต้องมีพันธุ์ไม้น้ำอยู่ในบ่อ เนื่องจากจะช่วยให้ช่วยในการบำบัดน้ำและเป็นอาหารปลาในบ่อ หลังจากระบายน้ำเก่าออกแล้วทำการลอกเลนออกให้มากที่สุดและตกแต่งบ่อเล็กน้อย จึงใส่ปูนขาวลงบ่อในอัตรา 50 กิโลกรัมต่อไร่ โดยโรยให้ทั่วบ่อเพื่อฆ่าเชื้อโรคที่เป็นอันตรายต่อปลาและทำปฏิกิริยากับก๊าซต่างๆในดิน ตากแดดทิ้งไว้ประมาณ 5-10 วัน แล้วจึงเติมน้ำให้ได้ความลึกไม่น้อยกว่า 100 เซนติเมตร จึงนำปลามาปล่อยเลี้ยง

การปล่อยและอัตราการปล่อย

การปล่อยปลาควรนำถุงที่บรรจุลูกปลาแช่ลงในบ่อที่จะปล่อยอย่างน้อย 15 นาที เพื่อให้ น้ำในถุงนั้นมีอุณหภูมิใกล้เคียงกับน้ำที่จะปล่อย เปิดถุงให้อาบน้ำภายนอกค่อยๆ เข้าไปในถุงประมาณ 5 นาที เพื่อช่วยให้ปลาในถุงสามารถปรับตัวเข้ากับอุณหภูมิของน้ำภายนอก หากปล่อยลูกปลาทันทีโดยไม่ได้อัดอากาศก่อน จะทำให้ลูกปลาเกิดอาการช็อคได้ เนื่องจากลูกปลาไม่สามารถปรับตัวอย่างทันทีทันใดได้

อัตราการปล่อยปลาช่อนลงเลี้ยงในบ่อที่นิยมทำกัน คือการปล่อยลูกครอกลงเลี้ยงในบ่ออนุบาลจนกระทั่งอายุประมาณ 2-3 เดือนจึงแยกเลี้ยงในบ่อเลี้ยงต่ออีกเป็นระยะเวลา 5 เดือน การปล่อยลูกครอกลงเลี้ยงจะปล่อยในอัตราการปล่อยประมาณ 150 กิโลกรัมหรือ 225,000 ตัวต่อบ่ออนุบาล 1 บ่อ บ่อละ 0.5 ไร่ เมื่อถึงระยะที่ต้องแยกออกลงบ่อเลี้ยงจะปล่อยลงบ่อเลี้ยงในอัตรา 350 กิโลกรัมหรือ 24,500 ตัว ต่อ 1 บ่อ บ่อละ 0.5 ไร่ การปล่อยปลาลงเลี้ยงนั้นต้องมีขนาดที่ใกล้เคียงกัน ไม่ควรปล่อยปลาเล็กรวมกับปลาโตเนื่องจากปลาช่อนมีนิสัยกินกันเองโดยปลาตัวใหญ่จะกินปลาเล็ก หรืออาจทำร้ายกันจนเกิดบาดเจ็บ ซึ่งจะมีปัญหาเรื้อโรคตามมาภายหลัง

อัตราการปล่อยปลาลงในบ่อปลาเบญจพรรณที่นิยมทำกัน โดยปล่อยปลาลงบ่อในอัตรา 200,000 ตัว/บ่อ บ่อละ 5 ไร่ โดยใช้ระยะเวลาในการเลี้ยงประมาณ 12 เดือน

การเลี้ยงและการให้อาหาร

ปลาช่อนเป็นปลาที่ชอบกินสัตว์มีชีวิต แต่ก็สามารถฝึกให้กินอาหารผสมได้ ส่วนผสมของอาหารปลาช่อนได้แก่ ปลาเป็ดนำมาผสมคลุกกับรำละเอียดในอัตรา ปลาเป็ด 100 กิโลกรัม ต่อรำละเอียด 40 กิโลกรัม การบดอาหารใช้เครื่องบดต้องให้อาหารเล็กกว่าขนาดของปากปลาช่อนเพื่อให้ปลากินได้สะดวก วิธีการให้อาหารควรทำเป็นอาหารหรือตะแกรงวางอาหารหลายจุดรอบบ่อ การให้อาหารปลาเล็กจะให้ตะแกรงต่ำกว่าระดับน้ำเพียงเล็กน้อย ส่วนปลาใหญ่จะให้ตะแกรงอาหารต่ำลงไปอีกประมาณ 30 เซนติเมตรเนื่องจากปลาใหญ่ตกใจง่ายจะไม่ขึ้นมากินอาหาร เมื่อนำอาหารมาให้ปลากินหากเหลือเล็กน้อยแสดงว่าปลาอิ่ม ถ้าหมดแสดงว่ายังไม่พอสั่งเพิ่มอีก การให้อาหารนั้นต้องให้อย่างเพียงพอไม่เช่นนั้นปลาจะทำร้ายกันเอง การให้อาหารในกรณีบ่ออนุบาลวันละ 4 ครั้ง โดยปกติจะให้เช้า บ่าย เย็นและค่ำ ส่วนบ่อปลาลี้ยงจะให้อาหารวันละ 3 ครั้ง โดยปกติจะให้เช้า บ่าย และเย็น แต่อย่างไรก็ตามจะต้องสังเกตการกินอาหารของปลาในแต่ละวันด้วย

ส่วนในบ่อปลาเบญจพรรณนั้นในการเลี้ยงจะไม่มีอาหารที่ให้เป็นประจำเหมือนการเลี้ยงปลาช่อน ปลาที่อยู่ในบ่อจะได้รับอาหารจากเศษอาหารต่าง เศษอาหารที่เหลือจากการเลี้ยงปลาช่อน และสิ่งปฏิกูลที่อยู่ในน้ำที่ถ่ายมาจากบ่ออนุบาลและบ่อเลี้ยงปลาช่อน

น้ำในบ่อเลี้ยงปลา

น้ำในบ่อเลี้ยงปลาควรรักษาให้อยู่ในระดับสม่ำเสมออยู่ตลอดเวลา การรั่วซึมของน้ำหรือจากการระเหยของการแผ่ผายของดวงอาทิตย์ ทำให้ระดับน้ำในบ่อเลี้ยงปลามีน้อยเกินไปจะเป็นอันตรายต่อปลา ดังนั้นจำเป็นที่จะต้องเติมน้ำในบ่อให้คงที่อยู่เสมอ

การถ่ายน้ำในบ่อจำเป็นมากสำหรับการเลี้ยงปลาช่อน เนื่องจากอาหารที่ใส่เลี้ยงปลาช่อนเป็นเนื้อสัตว์ จึงเน่าเสียได้ง่าย หากไม่ได้เปลี่ยนน้ำในบ่อ ปลาอาจเกิดโรคได้ง่าย บ่อเลี้ยงปลาช่อนควรได้มีการเติมน้ำหรือถ่ายเทน้ำเพื่อควบคุมให้น้ำมีคุณสมบัติที่ดีอยู่เสมอ เมื่อเห็นว่าน้ำในบ่อเป็นตะกอนแขวนลอย มีกลิ่นเหม็น น้ำมีสีขุ่นหรือเป็นโคลนควรรีบถ่ายน้ำทันที โดยการถ่ายน้ำที่เริ่มเสียไปที่บ่อปลาเบญจพรรณ ให้ปลาในบ่อปลาเบญจพรรณกินเศษอาหารและสิ่งปฏิกูลต่างๆ ที่ไปกับน้ำ เนื่องจากบ่อปลาเบญจพรรณจะมีหน้าที่ในการปรับสภาพน้ำให้ดีขึ้นก่อนที่จะปล่อยลงกลับสู่แหล่งน้ำอีกครั้ง

การจับและการลำเลียง

หลังจากได้รับการเลี้ยงในระยะเวลาประมาณ 2-3 เดือน และจะแยกปลาลงเลี้ยงในบ่อเลี้ยง ช่วงเวลานี้ผู้เลี้ยงจะเป็นคนทำเอง โดยใช้OWN ขนาดตา 2 เซนติเมตรลากปลาป้อนขึ้นมา แต่ต้องไม่รีบร้อนเนื่องจากเป็นปลาขนาดเล็ก หากรีบร้อนหรือไม่ระมัดระวังปลาอาจตายได้ ส่วนเมื่อเลี้ยงต่ออีกประมาณ 5 เดือนจนปลามีน้ำหนักโดยเฉลี่ยประมาณตัวละ 0.6 กิโลกรัม ซึ่งเป็นขนาดที่สามารถจับขึ้นมาจำหน่ายได้ เนื่องจากปลาช่อนเป็นปลาที่ชอบมุดดินโคลน ดังนั้นเมื่อจับต้องสูบน้ำออกประมาณ 2 ใน 3 ของน้ำทั้งหมด แล้วใช้OWN จับปลาช่อนในบ่อ เมื่อประมาณว่าปลาช่อนในบ่อเหลืออยู่น้อยมากแล้วจึงสูบน้ำจนแห้งแล้วจับปลาให้หมด การจับปลาช่อนในช่วงหลังนี้อาจต้องใช้ระยะเวลานานพอสมควร เพราะอาจมีปลามุดซ่อนตัวอยู่ในโคลนจะต้องจับอย่างระเอียด

ก่อนจับปลาซ่อนควรงดการให้อาหารประมาณ 1 วันเพราะจะทำให้ปลาไม่ตายในขณะลำเลียง หลังจากจับขึ้นมาแล้วใช้น้ำล้างตัวปลาจนหมดโคลน แล้วบรรจุในถังไม้บุสังกะสีลังละประมาณ 50 กิโลกรัม ทั้งนี้โดยส่วนมากแล้วผู้ซื้อจะเป็นผู้จัดการในส่วนบรรจุ

โรคและศัตรูของปลาซ่อน

ในการเลี้ยงปลาซ่อนของเกษตรกรตัวอย่างนี้ส่วนมากไม่ค่อยมีโรคเข้าทำลายให้เห็นมากนัก ส่วนที่พบคือโรคพยาธิทำให้ปลาอ่อนแอหรือเป็นบาดแผล โดยเกษตรกรจะใช้ ยาเอวิจินบดผสมในอาหาร ศัตรูของปลาซ่อนที่พบคือตะกวดซึ่งจะมากินปลาในบ่อ ทางเกษตรกรจะใช้ยาเบื่อหรือใช้ปืนลูกกรดยิง

ส่วนมากแล้วในปัจจุบันเกษตรกรมักไม่ค่อยประสบปัญหาในเรื่องนี้ เนื่องจากจะมีการดูแลอย่างดีตั้งแต่เริ่มเลี้ยง ระวังในเรื่องน้ำที่ใช้เลี้ยงและอาหารที่ใช้เลี้ยงปลาซ่อน

การตลาดปลาซ่อน

จากการสำรวจพบว่า เมื่อปลาซ่อนมีขนาด 0.7-1 กิโลกรัม และขนาดเล็กลงมาอีกคือขนาดประมาณ 2 ตัว/กิโลกรัมแต่ต้องไม่น้อยกว่าตัวละ 0.5 กิโลกรัม ซึ่งเป็นขนาดที่ได้ตามความต้องการของตลาด ขนาดน้อยกว่า 0.5 กิโลกรัม/ตัวจะเป็นปลาตกขนาด และปลาตาบหรือปลาหลุดเป็นปลาที่ไม่เจริญเติบโตตามปกติมีลักษณะแคระแกร็น หัวโต ตัวลีบ ส่วนมากที่พบจะมีขนาด 5-7 ตัว ต่อ 1 กิโลกรัม เกษตรกรผู้เลี้ยงปลาซ่อนจะขายที่บ่อโดยมีพ่อค้ามารับซื้อ ซึ่งพ่อค้าคนกลางที่จะมารับซื้อนั้นจะเป็นพ่อค้าคนกลางที่เกษตรกรได้ทำการตกลงไว้เป็นที่แน่นอนแล้วว่าจะขายผลผลิตให้ โดยปกติแล้วเมื่อปลาได้ขนาดตามที่ตลาดต้องการเกษตรกรก็จะติดต่อขายทันทีและพ่อค้าคนกลางก็จะเข้ามาดูแล้วนัดวันที่จะจับปลา

ปัญหาและอุปสรรคด้านการผลิตและการตลาดปลาซ่อน

ปัญหาและอุปสรรคที่เกษตรกรกลุ่มตัวอย่างผู้เลี้ยงปลาซ่อนทั้ง 15 ราย ประสบจากการเลี้ยงปลาซ่อนสามารถแบ่งปัญหาออกได้เป็น 2 ประเด็นปัญหาใหญ่ คือ ปัญหาด้านการผลิตและการตลาด

ปัญหาและอุปสรรคด้านการผลิตปลาช่อน

ปัญหาราคาอาหารที่ใช้ในการเลี้ยงปลาช่อนมีราคาสูง ซึ่งจากการสำรวจพบว่าเกษตรกรผู้เลี้ยงปลาช่อนทั้งหมด หรือร้อยละ 100 ประสบปัญหานี้โดยเฉพาะอย่างยิ่งราคา ปลาเปิด รำละเอียด ซึ่งถือได้ว่าเป็นปัจจัยหลักในการเลี้ยงปลาช่อน โดยเกษตรกรกลุ่มตัวอย่างได้จัดหาปัจจัยมาผลิตมาจากพ่อค้าในพื้นที่ เนื่องจากข้อจำกัดในการขนส่งซึ่งเป็นปัญหาของเกษตรกรผู้เลี้ยงปลาช่อน จึงจำเป็นต้องพึ่งพ่อค้า

ปัญหาและอุปสรรคด้านการตลาดปลาช่อน

ปัญหาและอุปสรรคด้านการตลาดที่เกษตรกรกลุ่มตัวอย่างผู้เลี้ยงปลาช่อนทั้ง 15 ราย ประสบจากการเลี้ยงปลาช่อน คือ ราคาของปลาช่อนที่จัดจำหน่ายเนื่องจากเกษตรกรทั้งหมด หรือ ร้อยละ 100 จำหน่ายให้กับพ่อค้าคนกลางซึ่งเป็นพ่อค้าในท้องถิ่น และพ่อค้าคนกลางเป็นผู้กำหนดราคา ราคาไม่แน่นอนเนื่องจากพ่อค้าเป็นผู้กำหนด และในบางครั้งมีเกษตรกรต้องการจำหน่ายเป็นจำนวนหลายรายและในปริมาณที่มากทำให้ราคาที่จำหน่ายในช่วงนั้นลดลง ทางเกษตรกรผู้เลี้ยงปลาช่อนจำเป็นต้องหาช่องทางที่จะจำหน่ายปลาช่อนออกไป เพราะไม่สามารถแบกรับค่าอาหารในการเลี้ยงปลาช่อน